

Відгук

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Семеніхіної Олени Володимирівни
на дисертацію Соколової Юлії Ігорівни
«Формування професійної готовності майбутніх вчителів початкової
школи до застосування засобів дистанційного навчання»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями),
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка**

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Від початку XXI століття відбувається активний процес упровадження дистанційної форми навчання в систему вищої та загальної середньої освіти. В низці законодавчих актів та нормативно-правових документів («Положенні про дистанційне навчання» (2013), Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2018), «Положенні про електронні освітні ресурси» (2018), «Положенні про електронну освітню платформу» (2018) та ін.) дистанційна освіта розглядається як самостійна форма набуття освіти. Впровадження від 2016 року Концепції Нової української школи, в якій наголошено на необхідності інтенсивної інформатизації та цифровізації освітнього процесу, активно стимулює вчителів усіх ланок освіти до занурення в особливості дистанційного навчання, створення власних електронних освітніх ресурсів для його навчально-методичного забезпечення.

Актуальність окресленої проблеми підтвердила ситуація з використанням засобів дистанційного навчання під час карантину (у березні – червні 2020 р), коли більшість учителів закладів загальної середньої освіти та викладачів ЗВО виявились неготовими до ефективної роботи дистанційно. Передусім, ця проблема торкнулась учителів початкової школи, які під час застосування засобів дистанційного навчання мають урахувувати специфіку молодшого шкільного віку, звертати увагу на пріоритетне значення засобів наочності в засвоєнні дітьми навчального матеріалу, їхнє бажання та інтерес до навчання в ігровій формі та ін. У ракурсі зазначеного, дисертаційне

дослідження відповідає параметрам новизни та необхідного внеску в теорію та практику професійної педагогіки. Той факт, що дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і практики початкової освіти в межах комплексної теми дослідження «Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти» (номер державної реєстрації – 0115U003313) ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) також свідчить на користь актуальності даної теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій за результатами дослідження. Аналіз рукопису дисертації та змісту публікацій аспірантки, зокрема, текстів фахових статей та навчально-методичного посібника «Організація роботи з дистанційними курсами дисциплін початкової школи», дають змогу дійти висновку щодо наукової обґрунтованості і вірогідності представлених результатів. Ґрунтовне вивчення Ю. І. Соколової широкої джерельної бази, що охоплює 289 найменувань, із них 55 іноземними мовами, уможливило здійснення дослідницею системного аналізу проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання. Наголосимо, що дослідження цієї проблеми потребувало міждисциплінарного підходу (інформатики, психології, соціології, педагогіки і педагогіки вищої школи), а також нових аспектів філософії глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Мета дослідження, здійсненого Ю. І. Соколовою у 2016–2020 роках, полягала у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності спроектованої моделі формування професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання. Свій науковий пошук дисертантка вибудувала таким чином, щоб охопити найважливіші складові досліджуваної проблеми. Науковий апарат дослідження та його ключові поняття визначено з урахуванням результатів досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців. На різних етапах наукового

пошуку дослідницею використано комплекс методів науково-педагогічного пізнання: теоретичні, емпіричні, методи математичної статистики.

Найбільш суттєвими результатами наукового пошуку, здійсненого Ю. І. Соколовою, є вперше спроектована структурно-функціональна модель формування професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання; визначення, обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов реалізації сконструйованої моделі (надання майбутнім учителям початкової школи необхідного комплексу знань, умінь і навичок роботи у дистанційному середовищі та забезпечення педагогічного керування цим процесом; поєднання дистанційних технологій із традиційними аудиторними методами навчання, що забезпечить реалізацію принципів змішаного навчання; залучення майбутніх учителів початкової школи до створення та використання власних засобів мультимедійної наочності та інфографіки); уточнення теоретичних дефініцій дистанційного навчання (дистанційна освіта, електронне навчання, мобільне навчання, змішане навчання, навчання на відстані тощо), змісту загальнодидактичних та спеціальних принципів, що забезпечують реалізацію дистанційного навчання в початковій школі. Заслугує високої оцінки те, що дисертанткою конкретизовано компонентну структуру професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання в єдності мотиваційного, когнітивного, операційного складників, а також критерії, показники і рівні сформованості вказаного педагогічного явища. Відзначимо й подальший розвиток діагностичного інструментарію вивчення професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у вдосконаленні змісту фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі впровадження спецкурсу „Технології дистанційного навчання у вивченні дисциплін початкової школи”, підтриманого відповідним дистанційним курсом, розміщеним в системі Moodle ДВНЗ „Донбаський

державний педагогічний університет”, а також навчально-методичного посібника „Організація роботи з дистанційними курсами дисциплін початкової школи” для студентів спеціальності 013 Початкова освіта бакалаврського рівня вищої освіти; вдосконаленні та урізноманітненні практичних методів дистанційного навчання майбутніх учителів початкових класів.

Дев'ять додатків до дисертації значною мірою поглиблюють її основний зміст. Вони підтверджують цілеспрямованість багатолітнього наукового пошуку Ю. І. Соколової.

Основні положення, результати й висновки дисертаційної роботи можуть бути використані викладачами закладів вищої педагогічної освіти, учителями-практиками, науковцями для подальшого обґрунтування теоретичних і методичних засад формування професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання в умовах інформатизації освіти, для створення електронних освітніх ресурсів та впровадження їх у практику професійного розвитку майбутніх педагогів початкової ланки освіти; у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів та викладачів дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта; під час написання курсових та кваліфікаційних робіт, створення навчально-методичних посібників, у самоосвітній діяльності майбутніх фахівців.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційному дослідженню Ю. І. Соколової, поданому на здобуття наукового ступеня доктора філософії, притаманні цілісність, методологічна обґрунтованість, практичне спрямування одержаних результатів з метою їх використання в реальному освітньому процесі педагогічних університетів, які здійснюють підготовку вчителів початкової школи. Дослідницькі матеріали даного дослідження чітко структуровано в основному змісті дисертації, що складаються зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел і 9 додатків. Тривалий період дослідження (2016–2020 роки), творче поєднання

дослідницьких методів уможливили здобувачку вийти на високий рівень обґрунтування перспектив розвитку дистанційного навчання у галузі початкової освіти. Результати наукового дослідження Ю. І. Соколової сприятимуть удосконаленню змістового, навчально-методичного, інформаційного, діагностичного та організаційного забезпечення розвитку вітчизняної вищої педагогічної освіти з урахуванням загальноєвропейських принципів та цінностей.

Загальні висновки дослідження Ю. І. Соколової викладено методологічно обґрунтовано й конкретно, відповідно до визначених завдань. Завершена дисертаційна робота свідчить про широку наукову й професійну ерудицію, а також досконале володіння сучасними методами наукового пошуку. Наукові праці автора (22 публікації, з них: 1 навчально-методичний посібник; 7 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні; 1 розділ у колективній монографії, 12 статей в інших виданнях та матеріалах конференцій) з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації.

Дискусійні положення та побажання до змісту дисертації.

1. У вступі дисертаційного дослідження авторкою на основі системного аналізу наукової літератури та нормативних документів виокремлено суперечності, які, на думку дослідниці, мають місце у теорії і практиці професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Вважаємо, що вартувало б уточнити, чи вдалося дисертантці розв'язати означені суперечності у процесі дослідно-експериментальної роботи.

2. У роботі чітко сформульовані завдання дослідження, водночас вважаю дещо порушеною їхню логіку: завдання 4 про вивчення стану сформованості професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання слід було б виконати до розроблення структурно-функціональної моделі формування професійної

готовності майбутніх учителів початкової ланки освіти до застосування засобів дистанційного навчання.

3. Дискусійним є твердження авторки, що «дистанційне навчання – це різновид електронного навчання, обов'язковим компонентом якого є комп'ютер». Вважаю, що дистанційне навчання, навпаки, є більш широким поняттям по відношенню до електронного навчання, оскільки воно може бути реалізоване не лише засобами електронного навчання, а й, наприклад, друкованими дидактичними матеріалами, які надсилаються звичайною поштою. Подібної думки дотримуються і В.Биков, В.Кухаренко, які зазначають про «принципово і переважно екстериторіальну взаємодію», тобто віддалену взаємодію суб'єктів освітнього процесу як визначальну характеристику дистанційного навчання, про що, до речі, зазначено в роботі (п.1.1).

4. Критеріальна основа дослідження налічує 10 показників, але вони не досліджувалися авторкою окремо, хоча чітко прописані в моделі (рис.1.4) та тексті роботи. Авторка спирається більшою мірою на критерії (табл.2.2), що обумовлює питання про потребу виділення такої кількості показників сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання.

5. В п.1.2 компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання описані на різних рівнях: загально-педагогічному, фаховому та на рівні володіння засобами ІКТ. Водночас далі по тексту роботи на ці рівні авторка майже не спирається. Відкритим залишається питання увиразнення цих рівнів, зокрема, при реалізації педагогічних умов.

6. На діаграмах 2.41-2.44 не зрозумілою для сприйняття є позначка «на початку експерименту», відповідний стовпчик якої подається до кожного з чотирьох рівнів готовності (до якої з груп – експериментальної чи контрольної – його слід віднести?).

Проте зазначені зауваження носять дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки рецензованого дослідження.

Отже, дисертаційна робота «Формування професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167), а її авторка – Соколова Юлія Ігорівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
інформатики Сумського державного
педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

О. В. Семеніхіна

